

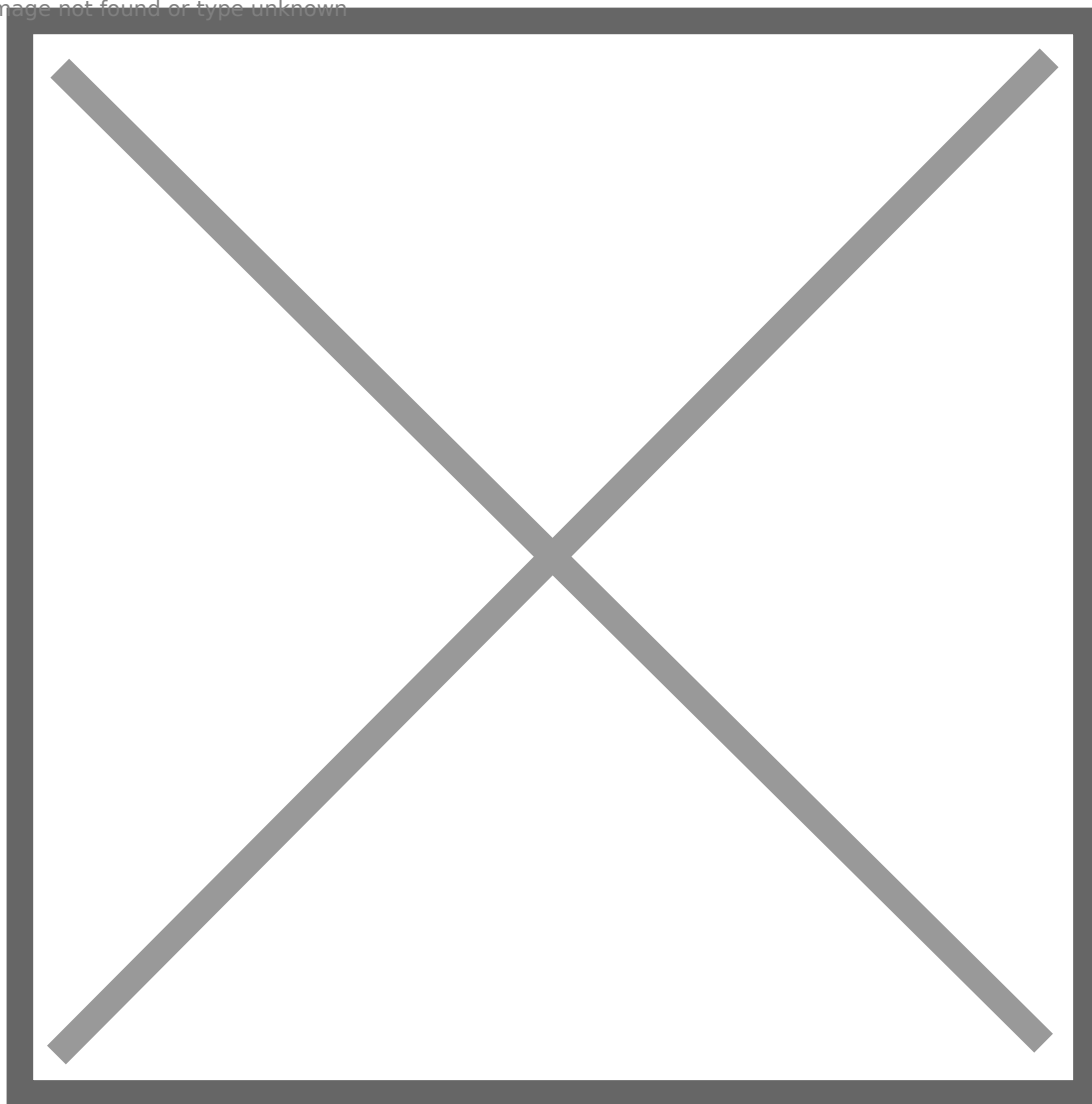
Η πρώτη εξέγερση των φοιτητών (Θανάσης Χρήστου, Αν. Καθηγητής Νεότερης & Σύγχρονης Ιστορίας Πανεπιστημίου Πελοποννήσου)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Τον Μάιο του 1837 είχαμε τις πρώτες δυναμικές κινητοποιήσεις φοιτητών, στο πρώτο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας. Οι φοιτητικές διαμαρτυρίες, ενώ αρχικά έχουν ως αντικείμενο το γνωστικό περιεχόμενο των σπουδών, στην συνέχεια μετεξελίσσονται και σχετίζονται με το συλλογικότερο πολιτικό γίνεσθαι της κοινωνίας.

Image not found or type unknown

Δύο χρόνια ακριβώς είχαν περάσει από τα εγκαίνια και την έναρξη των μαθημάτων του Οθώνειου Πανεπιστημίου στις 3/15 Μαΐου 1837, όταν εκδηλώθηκε η πρώτη δυναμική αμφισβήτηση των φοιτητών προς τους καθηγητές τους. Δύο χρόνια ακριβώς είχαν περάσει από τον εγκαινιαστικό λόγο του πρώτου πρύτανη και πρώτου καθηγητή Ιστορίας Κωνσταντίνου Δ. Σχινά, στον οποίο επιχειρούσε να οριοθετήσει ιδεολογικά και γεωγραφικά τον χώρο ανάπτυξης και δράσης του αρτισύστατου ιδρύματος, όταν στις 4/16 Μαΐου 1839 οι φοιτητές της Ιατρικής υπέγραψαν μία αναφορά προς τον τότε πρύτανη Γεώργιο Α. Ράλλη, διαμαρτυρόμενοι για τον τρόπο με τον οποίο παρέδιδε το μάθημα ο καθηγητής της Ανατομίας και Φυσιολογίας Δημήτριος Α. Μαυροκορδάτος. Η πρώτη αυτή εκδήλωση του φοιτητικού κινήματος στο Πανεπιστήμιο Αθηνών τον Μάιο του 1839, η οποία μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει αντικείμενο συστηματικής μελέτης, είχε στο επίκεντρό της το αίτημα βελτίωσης της ακαδημαϊκής διδασκαλίας. Μία απαίτηση απόλυτα θεμιτή, εφόσον ήταν κοινά παραδεκτό πως το Πανεπιστήμιο και ιδιαίτερα η Ιατρική υστερούσαν σε υλικοτεχνική υποδομή, ακόμα και δύο χρόνια

μετά την ίδρυσή τους.

Αυτοδύναμη οντότητα

Μία παράμετρος, ωστόσο, που αναδύεται εύλογα από την συγκεκριμένη κινητοποίηση, είναι η προσπάθεια διεκδίκησης εκ μέρους των φοιτητών ενός αυτόνομου, στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής κοινότητας, ρόλου που διαθέτει τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές μιας αυτοδύναμης πολιτικής οντότητας, η οποία με την σειρά της ασκεί προς τα έξω πολιτική επιρροή. Επομένως, θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι οι φοιτητές συνειδητοποιούνται πολιτικά και διατυπώνουν τα αιτήματά τους προς τον πρότανη, επηρεάζοντας -αθέλητα στην αρχή- συλλογικότερες διαδικασίες. Ταυτόχρονα, διαπιστώνεται πως ο εθνικός ρόλος με τον οποίο είχε προικισθεί το Πανεπιστήμιο εκδηλώθηκε, και μάλιστα μέσα στα πρώτα δύο χρόνια της ύπαρξής του. Και όταν λέμε «εθνικό ρόλο», εννοούμε την πολιτική ευαισθητοποίηση και κριτική στάση που θα έπρεπε να εμφυσήσει το Πανδιδακτήριο στους φοιτητές του, ειδικότερα σε εκείνους που κατάγονταν από τις αλύτρωτες περιοχές, προκειμένου να εκπληρώσουν την εθνική τους αποστολή, όταν θα επέστρεφαν στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, μεταλαμπαδεύοντας την ιδέα της εθνικής ολοκλήρωσης.

Ένα ερώτημα που ανακύπτει αβίαστα στο σημείο αυτό είναι κατά πόσο νομιμοποιείται η χρήση του όρου «φοιτητικό κίνημα» για την συγκεκριμένη περίοδο, στο πλαίσιο του ιστοριογραφικού αυτού εγχειρήματος. Για την απάντηση στο ερώτημα, ένα δεδομένο που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι η καθολική σχεδόν συμμετοχή του φοιτητικού σώματος, καθώς στην οργανωμένη διαμαρτυρία του 1839 συμμετέχουν οι 17 από τους 21 φοιτητές που είναι κανονικά εγγεγραμμένοι στην Ιατρική τα δύο πρώτα χρόνια λειτουργίας της. Έτσι, με βάση και μόνο το δεδομένο αυτό, γίνεται αποδεκτή η χρήση του συγκεκριμένου όρου, με μία όμως σχετική επιφύλαξη, που προσδιορίζεται κυρίως από τις ιδιαιτερότητες της πρώτης δεκαετίας ύπαρξης του νεοελληνικού κράτους.

Οι αντικειμενικές συνθήκες

Ποια είναι, όμως, η περιρρέουσα ατμόσφαιρα την κρίσιμη εκείνη χρονιά; Ποια πολιτικά γεγονότα δεσπόζουν στην επικαιρότητα του 1839 και συνεχονται στην πολιτιστικοκοινωνική αλληλουχία της φοιτητικής διαμαρτυρίας του Μαΐου; Τα νήματα της κυβέρνησης της περιόδου κινούν ο γραμματέας (υπουργός) των Εξωτερικών Κωνσταντίνος Ζωγράφος μαζί με τον γραμματέα των Εσωτερικών Γεώργιο Γλαράκη, την προεδρία του υπουργικού συμβουλίου την έχει ο Όθωνας και ο βασικός προσανατολισμός του κυβερνητικού σχήματος είναι φιλορωσικός. Η απροκάλυπτη αντίθεση επίσης του θρόνου στην παραχώρηση συντάγματος, σε

συνδυασμό με τη γενικότερη οικονομική δυσπραγία της χώρας, αποτελούν τα κύρια αίτια πρόκλησης νέων αντιδράσεων και τριβών. Οι κυβερνητικοί ιθύνοντες ωστόσο, παρά τις περιορισμένες αρμοδιότητές τους, μεθοδεύουν και πετυχαίνουν σε σημαντικό βαθμό την ρύθμιση ζητημάτων, όπως του ελέγχου της ληστείας, της διανομής τμήματος των εθνικών γαιών στους αξιωματικούς της «Εθνικής Φάλαγγας» έναντι μεριδίου των μισθών τους, της ίδρυσης διοικητικών δικαστηρίων, της οργάνωσης των ταχυδρομείων κ.α.

Στο επίπεδο της εξωτερικής πολιτικής το Ανατολικό Ζήτημα ανοίγει με δραματικό τρόπο για μία φορά ακόμα. Στα τέλη Ιουνίου του 1839, η σύγκρουση στο Νιζίπ, κοντά στον Ευφράτη, ανάμεσα στα στρατεύματα Τούρκων και Αιγυπτίων, λήγει με νίκη των δευτέρων, ενώ λίγο αργότερα πεθαίνει ο σουλτάνος Μαχμούτ Β και την θέση του καταλαμβάνει ο Αβδούλ Μετζίτ. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ο Κ. Ζωγράφος πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη, για να συγχαρεί τον νέο σουλτάνο και στο περιθώριο των επαφών προλειαίνει το έδαφος για την σύναψη με την Πύλη μιας εμπορικής και πολιτικής συμφωνίας, την οποία θεωρούσε απαραίτητη για την προσέγγιση των δύο χωρών και την ανάπτυξη του εμπορίου.

Ταυτόχρονα, το αρτισύστατο Πανεπιστήμιο -και πρώτο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Ανατολή- προσπαθούσε να ανεγείρει με τα δικά του μέσα την μόνιμη εστία εγκατάστασής του, διότι στην αρχή είχε στεγασθεί προσωρινά στο σπίτι του αρχιτέκτονα Σταμάτη Κλεάνθη, στην Πλάκα. Την πρόταση ανέγερσης κτιρίου για το Πανδιδακτήριο και την Βιβλιοθήκη με ιδιωτικές εισφορές των απανταχού Ελλήνων εισηγήθηκε για πρώτη φορά ο Κ.Δ. Σχινάς σε συνεδρίαση του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου (βλ. Ακαδημαϊκή Σύγκλητο από το 1841), στα μέσα Μαΐου του 1838. Επακολούθησαν αρκετές επαφές και ζυμώσεις και το διάταγμα «Περί συνεισφορών προς ανέγερσιν του Πανεπιστημίου» της 23.2/7.3. 1839 όρισε τους «Γ.Α. Ράλλη, Θ. Ράλλη, Γ. Κουντουριώτη, Γ. Γεννάδιο, Α. Ζαΐμη, Βράνδη, Θ. Κολοκοτρώνη, Ν. Βάμβα και Κ. Σχινά» σε μία επιτροπή, προκειμένου «να ενεργήση την συλλογήν συνεισφορών, όσας Έλληνες και Φιλέλληνες εντός και εκτός της Ελλάδος ήθελον φιλοτιμηθή να κάμουν προς τον αξιέπαινον τούτον σκοπόν». Τα αποτελέσματα του εγχειρήματος δεν άργησαν να φανούν, οπότε στις 2/14 Ιουλίου της ίδιας χρονιάς ο Όθωνας έθεσε με κάθε επισημότητα τον θεμέλιο λίθο του γνωστού σε όλους μας ιστορικού πλέον οικοδομήματος, στην οδό Πανεπιστημίου.

Μέσα στο πολιτικό αυτό σκηνικό της μικρής νεοελληνικής επικράτειας με τους συγκεκριμένους πρωταγωνιστές, τα δεδομένα σχέδια και τις ευγενικές προσδοκίες, εκδηλώθηκε η πρώτη φοιτητική διαμαρτυρία. Μία σύγκρουση, της οποίας τα κυριότερα στάδια και τα διεστώτα μέρη θα καταγράψουμε εδώ με την σειρά.

Η εκδήλωση της κρίσης

Στην συνεδρίαση του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου της 27ης Μαΐου 1839, ο καθηγητής της Ανατομίας και Φυσιολογίας Δ.Α. Μαυροκορδάτος έθεσε ενώπιον των συναδέλφων του άμεσα και ρεαλιστικά το ζήτημα της αμετροεπούς και αδικαιολόγητης συμπεριφοράς των φοιτητών της Ιατρικής Σχολής απέναντί του. Συγκεκριμένα, παρατήρησε ότι οι φοιτητές που παρακολουθούσαν το μάθημα της Φυσιολογίας τον πλησίασαν πριν από λίγες μέρες και τον παρακάλεσαν, όταν παραδίδει, η να τους υπαγορεύει και να γράφουν η να τους δίνει τα τετράδια με τις σημειώσεις του και να τις αντιγράφουν η να φροντίσει να τυπώσει αυτά που λέει. Και εκείνος τους απάντησε πως δεν πρόκειται να συγκατανεύσει σε καμία από τις προτάσεις τους, διότι αφενός δεν μπορεί να τυπώσει το εξάτομο σύγγραμμα της Φυσιολογίας και αφετέρου δεν προτίθεται να αλλάξει τον τρόπο παράδοσης σύμφωνα με τις επιθυμίες τους. Τους συμβούλευσε μάλιστα να εξακολουθήσουν να παρακολουθούν το μάθημά του, διότι μόνο έτσι θα ωφεληθούν, κάτι το οποίο ομολόγησαν άλλωστε και οι ίδιοι. Οι φοιτητές ωστόσο στη συνέχεια, αντί να υπακούσουν στις παραινήσεις του καθηγητή τους, ο οποίος προσπάθησε την παρελθούσα διετία να τους βοηθήσει, συμφώνησαν μεταξύ τους να σταματήσουν να πηγαίνουν στην παράδοσή του και ταυτόχρονα να επιδώσουν στον πρότανη αναφορά, με την οποία τον παρακαλούσαν να μεταπείσει τον καθηγητή τους στην επίμαχη πτυχή των αιτημάτων τους.

Οι φοιτητές δεν αρκέστηκαν μόνο σε αυτά, συνεχίζει ο Δ.Α. Μαυροκορδάτος, αλλά συνδέθηκαν μεταξύ τους με δεσμούς όρκου, έτσι ώστε να μην πάει κανείς τους στην παράδοση, πριν αλλάξει ο καθηγητής τους τον τρόπο διδασκαλίας. Η συναίνεση, όμως, όλων στο ζήτημα της ορκωμοσίας επιτεύχθηκε με απειλές και πιέσεις. Ως εμπνευστής της ορκωμοσίας φέρεται ο Αναστάσιος Ν. Γούδας από τα Ιωάννινα, ενώ ως αρχηγέτης της συνωμοσίας κατονομάζεται ο Νικόλαος Κομπότης, και αυτός από τα Ιωάννινα. Ο Ιωάννης Γαϊτσόπουλος από την Άμφισσα έπαιζε τον ρόλο εκείνου που απειλούσε και εκβίαζε τους συμφοιτητές του, για να προσυπογράψουν και την ορκωμοσία. Επίσης, υπήρχε και τέταρτος που ανήκε στους πρωταγωνιστές της κινητοποίησης και τον οποίο αναφέρει ο καθηγητής της Ανατομίας και Φυσιολογίας ως εκείνον τον «ανεπίδεκτον μαθήσεως τον εξ Ευβοίας εμπειρικών Αναστάσιον». Το όνομα του τελευταίου αυτού ας ξεκαθαρισθεί

εδώ ότι δεν συναντάται στο μητρώο των φοιτητών του Πανεπιστημίου, αλλά ούτε και στις κατοπινές ανακρίσεις και διαδικασίες διαλεύκανσης της υπόθεσης. Ενδεχομένως να ήταν κάποιος από τους πολλούς ακροατές που είχαν όλες οι σχολές στο ξεκίνημα της λειτουργίας τους και ο οποίος ενεπλάκη αρχικά στην υπόθεση, ενώ αργότερα στο φούντωμα των δυσκολιών εξαφανίσθηκε δια μιας.

Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Δ.Α. Μαυροκορδάτος θεώρησε την συγκεκριμένη στάση των φοιτητών της Ιατρικής καταστρεπτική για την τάξη του Πανεπιστημίου, τις προσδοκίες της κυβέρνησης και την υπόληψη των καθηγητών και ζήτησε την άδεια να τους αποβάλει πρώτος αυτός από την παράδοση και στην συνέχεια το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο να τους αποβάλει εντελώς από το ίδρυμα. Ο πρύτανης όμως, ψυχραιμότερος, παρατήρησε ότι η καταγγελία του καθηγητή της Ανατομίας και Φυσιολογίας ήταν όντως σοβαρή και γι' αυτό το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο θα έπρεπε, πριν αποφασίσει οτιδήποτε, να εξετάσει την υπόθεση. Ο καθηγητής της Αρχαιολογίας Ludwig Ross, κινούμενος σε ένα μετριοπαθέστερο επίπεδο, επισήμανε την ανάγκη να μην επιβάλει το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο την αυστηρότερη των ποινών, που ήταν η αποβολή από το Πανεπιστήμιο.

Το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο έκανε αποδεκτή την πρόταση του πρύτανη, να διερευνήσει το ζήτημα, και αποφάσισε να συνεδριάσει δύο μέρες αργότερα, και συγκεκριμένα στις 29 Μαΐου. Ζήτησε από τον καθηγητή της Ανατομίας και Φυσιολογίας να αναφέρει τα ονόματα εκείνων που γνώριζαν για την υπόθεση και εκείνος κατονόμασε τους: Παναγιώτη Ηλ. Λύτσικα, Νικόλαο Κομπότη, Λουκά Ιω. Καραλίβανο, Διονύσιο Παναγιώτου (τον γνωστό ως «Αιγινήτη») και Κωνσταντίνο Ρόμβη.

Οι μαρτυρίες των φοιτητών

Η συνεδρίαση της 29ης Μαΐου ήταν από τις πλέον σημαντικές για την εξέλιξη της σύνολης υπόθεσης, διότι το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο εξέτασε εξαντλητικά τους πέντε αυτούς φοιτητές, οι οποίοι κατέθεσαν με ελαφρές μεταξύ τους αποκλίσεις σχεδόν τα ίδια. Ας καταγραφούν τα βασικότερα σημεία όπως τα περιέγραψαν οι ίδιοι στις καταθέσεις τους και φυσικά μέσα από το δικό τους πρίσμα. Οι φοιτητές της Ιατρικής Σχολής -καταθέτουν οι πέντε- στο θερινό εξάμηνο του 1839 διαπίστωσαν ότι δεν ωφελούνται από το μάθημα της Φυσιολογίας του καθηγητή Δ.Α. Μαυροκορδάτου, εξαιτίας της ταχύτητας με την οποία παραδίδει. Γι' αυτό πήγαν και τον παρακάλεσαν αρκετές φορές τόσο στο Πανεπιστήμιο όσο και στο σπίτι του να διδάξει με βραδύτερους ρυθμούς. Εκείνος όμως αρνήθηκε, οπότε οι φοιτητές, γύρω στις αρχές Μαΐου, βγαίνοντας από την παράδοσή του διαπίστωσαν για μία φορά ακόμα το πρόβλημα και αποφάσισαν να στείλουν ως εκπρόσωπό τους το συμφοιτητή τους Παναγιώτη Ηλ. Λύτσικα προκειμένου να παρακαλέσει τον

καθηγητή τους σχετικά με το συγκεκριμένο αίτημα βελτίωσης της διδασκαλίας. Ο Δ.Α. Μαυροκορδάτος, όμως, ήταν αρνητικός και στην διαμεσολαβητική αυτή πρωτοβουλία. Στην συνέχεια οι Νικόλαος Κομπότης και Δημήτριος Κόκκινος έγραψαν τον σκελετό της αναφοράς που επρόκειτο να επιδώσουν στον πρότανη και λίγο αργότερα συναντήθηκαν στον Άρειο Πάγο, κάτω από την Ακρόπολη, όπου επεξεργάσθηκαν το πρώτο κείμενο της αναφοράς, το οποίο, αφού ετοίμασαν, το αντέγραψε ο Θεοδόσιος Κρασσάς.

Στην επόμενη φάση, ο Ν. Κομπότης πήρε την καθαρογραμμένη αναφορά στο σπίτι του, όπου τον επισκέφθηκαν όλοι σχεδόν οι συμφοιτητές του, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, προκειμένου να την υπογράψουν. Κατά την εξέλιξη της διαδικασίας αυτής, ο Αναστάσιος Ν. Γούδας είχε την έμπνευση οι παριστάμενοι, εφόσον υπέγραφαν την αναφορά προς τις πρυτανικές αρχές, να έγραφαν ταυτόχρονα και το όνομά τους σε ένα άσπρο χαρτί, έτσι ώστε να θυμούνταν ποιοί είχαν υπογράψει, μήπως και χρειαζόταν να συντάξουν και δεύτερη αναφορά. Το άσπρο αυτό χαρτί όμως -που δεν έφθασε ποτέ στα χέρια των Αρχών- θεωρήθηκε από τους καθηγητές ως συνομολόγηση συμφωνίας επισφραγισμένης από όρκο και, ως εκ τούτου, θα μπορούσε να εκληφθεί ως αποδεικτικό στοιχείο συνωμοσίας.

Οι φοιτητές αρνήθηκαν κατηγορηματικά ότι στο χαρτί αυτό είχε γραφεί μία υπόσχεση η ένας όρκος και δήλωναν κατηγορηματικά πως ήταν εντελώς άσπρο και επείχε την θέση μόνο καταλόγου ονομάτων και τίποτε παραπάνω. Όμως, σύμφωνα με κάποια παρορμητικά μισόλογα του Παναγιώτη Ηλ. Λύτσικα που του ξέφυγαν προς την κατεύθυνση του Δ.Α. Μαυροκορδάτου, μάλλον από επιπολαιότητα και όχι από πρόθεση, προκύπτει ότι το χαρτί δεν ήταν εντελώς άσπρο. Διότι στην κατάθεσή του ενώπιον του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου, ερωτηθείς από τον ίδιο καθηγητή, αρνήθηκε να επιβεβαιώσει ότι είδε στο χαρτί αυτό γραμμένο έναν όρκο ή κάτι άλλο, και τούτο διότι ήταν δυσανάγνωστο. Ας σημειωθεί επίσης πως ο συγκεκριμένος φοιτητής υπέγραψε την αναφορά προς τον πρότανη όσο βρισκόταν στο νοσοκομείο ασθενής. Την αναφορά του την πήγε στο κρεβάτι ο συμφοιτητής του Κωνσταντίνος Σταυρίδης, όπου και την υπέγραψε, ενώ στο δεύτερο κακογραμμένο χαρτί δεν υπέγραψε, διότι δεν μπόρεσε να διαβάσει τίποτε. Ύστερα από επίμονες ερωτήσεις του καθηγητή, του ομολόγησε πως το μόνο που μπόρεσε να διαβάσει στο χαρτί αυτό ήταν η φράση «ορκίζομαι εις την πίστιν».

Στην επόμενη συνεδρίαση του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου, στις 31 Μαΐου, εξετάσθηκαν οι Ιωάννης Τσεβατζής, Δημήτριος Κόκκινος, Αναστάσιος Ν. Γούδας, Κωνσταντίνος Σταυρίδης, Αναστάσιος Φιλιππαίος, Θεοδόσιος Ιωαννίδης και Ιωάννης Γαϊτσόπουλος. Και οι εν λόγω φοιτητές κατέθεσαν σχεδόν τα ίδια με τους

προηγούμενους. Ας καταγραφεί ακόμα πως ο Α.Ν. Γούδας παραδέχθηκε ενώπιον των καθηγητών του ότι εκείνος ήταν ο εμπνευστής της ιδέας να γράψουν οι συμφοιτητές του τα ονόματά τους σε ένα άσπρο χαρτί, έτσι ώστε να μην τα ξεχάσουν σε περίπτωση που χρειασθεί να συντάξουν και δεύτερη αναφορά. Επίσης, προς απογοήτευση όλων δήλωσε πως τον ονομαστικό αυτόν κατάλογο δεν τον είχε πλέον, διότι καταστράφηκε στο πλύσιμο.

Ειδικής μνείας χρήζει ακόμα και η περίπτωση του Αναστάσιου Φιλιππαίου, ο οποίος απείχε από την παράδοση της Φυσιολογίας και ο οποίος υπέγραψε την αναφορά προς τον πρύτανη, αλλά δεν υπέγραψε στο δεύτερο, «άσπρο» κατά τους συμφοιτητές του, χαρτί. Το όνομα του Αναστάσιου Φιλιππαίου, ωστόσο, δεν συναντάται στο Μητρώο των Φοιτητών του Πανεπιστημίου και σύμφωνα με κάποιες αμυδρές ενδείξεις θα πρέπει να ήταν ένας από τους τακτικούς ακροατές της Ιατρικής. Υπάρχει εδώ, όμως, και μία άλλη εκδοχή με λίγες πιθανότητες επιβεβαίωσης, η εξής: ο συμφοιτητής του Κωνσταντίνος Ρόμβης, στην ερώτηση γιατί ο Α. Φιλιππαίος δεν υπέγραψε στον κατάλογο των ονομάτων, απάντησε ότι δεν υπέγραψε ίσως επειδή ήταν φοιτητής της Χειρουργικής. Αν όμως ο Α. Φιλιππαίος ήταν κανονικός φοιτητής της Χειρουργικής, το όνομά του θα ήταν γραμμένο στο Μητρώο των Φοιτητών, εκτός και αν το επώνυμό του ήταν διαφορετικό και το «Φιλιππαίος» ήταν δηλωτικό του τόπου καταγωγής του. Ερευνήθηκε και αυτή η περίπτωση και εντοπίστηκαν δύο φοιτητές της Χειρουργικής, που ο μεν πρώτος ήταν ο Αναστάσιος Ιωάννου (29 χρονών) από το Περτούλι και δεύτερος ο Αναστάσιος Αντωνιάδης (25 χρο---νων) από την Σμύρνη. Οπότε αποκλείσθηκε και η εκδοχή αυτή.

Επίλογος με ποινές

Προκειμένου να ολοκληρωθεί το πανόραμα όλων των πτυχών της υπόθεσης, ας σημειωθεί ότι στην αρχή της συνεδρίασης του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου, στις 31 Μαΐου, ο πρύτανης Γ.Α. Ράλλης ανέγνωσε και στην συνέχεια τοιχοκόλλησε μία αποδοκιμαστική για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου απόφαση μιας πράξης που είχαν κάνει στις 27 Μαΐου. Άλλωστε, εκείνη ακριβώς την μέρα ήταν που ο καθηγητής Δ.Α. Μαυροκορδάτος κατήγγειλε στο Ακαδημαϊκό Συμβούλιο την άτακτη συμπεριφορά των φοιτητών της Ιατρικής και εκείνη ακριβώς την μέρα ήταν που οι φοιτητές όλων των σχολών διοργάνωσαν ένα συμπόσιο στον κήπο του Πανεπιστημίου ως τιμητική απόδοση στην εορτή της ίδρυσης του Πανδιδασκτηρίου πριν από δύο χρόνια. Το βράδυ μάλιστα της 27ης Μαΐου οι φοιτητές εισήλθαν στο κτίριο των σχολών τους σε εύθυμη κατάσταση, χωρίς όμως να προξενήσουν ζημιές. Το γεγονός αυτό κατήγγειλε ο καθηγητής της Αρχαιολογίας Ludwig Ross στην συνεδρίαση του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου στις 29 Μαΐου, ζητώντας από το

όργανο να επιληφθεί του ζητήματος, και αυτό ακριβώς συνέβη με την απόφαση της 31ης Μαΐου που ήδη αναφέρθηκε.

Η συνεδρίαση του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου την 1η Ιουνίου, η τέταρτη κατά σειρά για το ίδιο θέμα, έκρινε την υπόθεση της από 4 Μαΐου υπογεγραμμένης αναφοράς-διαμαρτυρίας των φοιτητών της Ιατρικής και έγραψε με αυστηρό τρόπο τον επίλογο της πρώτης εκδήλωσης του φοιτητικού κινήματος, επιβάλλοντας ποινές. Η στρατηγική του καταστατικού αυτού οργάνου του Πανεπιστημίου να επιβάλει ποινές δημιούργησε την ανάγκη αιτιολόγησης της απόφασής του με μία τεκμηρίωση που έκανε αρκετά εμπεριστατωμένα το εν λόγω όργανο στο πλαίσιο της ίδιας αυτής συνεδρίασης. Έτσι, το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο, αφού έλαβε υπόψη του τα άρθρα 31 και 32 του προσωρινού κανονισμού του Πανεπιστημίου (14/26 Απριλίου 1837), επέβαλε τις εξής ποινές: α). Κράτηση 8 ημερών μέσα στο Πανεπιστήμιο στους φοιτητές Νικόλαο Κομπότη και Αναστάσιο Ν. Γούδα και β). Επίπληξη από τον πρύτανη ενώπιον του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου στους φοιτητές Κ. Ρόμβη, Ι. Τσεβατζή, Δ.Ι. Κόκκινο, Π.Η. Λύτσικα, Λ.Ι. Κα--ραλίβανο, Δ. Παναγιώτου (Αι--γινήτη), Θ. Ιωαννίδη (Σμυρναίο), Κ. Σταυρίδη, Χ. (δυσανάγνωστο επώνυμο), Κ. Βουσάκη, Σ. Σμυρνέλη, Α. Αντωνιάδη, Ι. Γαϊτσόπουλο, Α. Φιλιππαίο και Α.Μ. Ευσταθόπουλο.

Συγκρίνοντας κανείς τα ονόματα των 17 τιμωρηθέντων φοιτητών με τα ονόματα των 21 φοιτητών που γράφηκαν τις δύο πρώτες ακαδημαϊκές χρονιές στην Ιατρική, διαπιστώνει ότι δεν αναφέρονται καθόλου οι Α.Ι. Δενδρινός (αυτός γράφηκε το 1837-1838), Ι. Στεφάνου, Θ. Κρασσάς (αυτός κα---θα-ροέγραψε στον Άρειο Πάγο την αναφορά των συμφοιτητών του), Α. Ιωάννου, Γ. Φρεούζης και Λ. Σταυρόπουλος. Φαίνεται πως οι τελευταίοι αυτοί, με εξαίρεση τον Θ. Κρασσά, η δεν θέλησαν να έχουν καμία ανάμειξη στην κινητοποίηση των συμφοιτητών τους η κατά τον Μάιο του 1839 είχαν εγκαταλείψει ήδη τις σπουδές τους.

Ένα άλλο εξίσου σοβαρό σημείο που θα πρέπει να επισημανθεί είναι ο τόπος καταγωγής των φοιτητών της Ιατρικής που πήραν μέρος στην πρώτη αυτή διαμαρτυρία. Από τους 17 που συμμετείχαν στα γεγονότα για 2 δεν έχουμε στοιχεία (δεν γνωρίζουμε το επώνυμο του ενός, λόγω κακογράμματος γραφής, και την καταγωγή του δεύτερου, λόγω παντελούς έλλειψης στοιχείων), οι 10 κατάγονταν από τις υπόδουλες στους Τούρκους πατρίδες, ενώ οι υπόλοιποι 5 προέρχονταν από τις περιοχές του ελεύθερου κράτους. Η αναλογία αυτή των 2 προς 1 είναι σημαντική, από την άποψη ότι ο αλύτρωτος Ελληνισμός διψούσε για μάθηση αλλά και επικοινωνία με το εθνικό κέντρο. Βέβαια, ουσιαστικό ρόλο προς την κατεύθυνση αυτή έπαιξαν και οι διευκολύνσεις που προσέφερε το ελληνικό κράτος στους προερχομένους από τις τουρκοπατημένες περιοχές. Όχι λιγότερο

σπουδαίο ρόλο έπαιξε πάντως και η οικονομική επιφάνεια των οικογενειών των φοιτητών, μία παράμετρος που προσδιορίζει ως ένα βαθμό και το κοινωνικό τους επίπεδο. Όσα δε στοιχεία διαθέτουμε για τις οικονομικές τους δυνατότητες τα αντλούμε από το Μητρώο των Φοιτητών, στο οποίο είναι σημειωμένα, μεταξύ άλλων, και η ένδειξη «κτηματική περιουσία: τόπος-αξία» για κάθε φοιτητή.

Εμπλουτισμός κινήτρων

Είναι αντιπροσωπευτική η πρώτη αυτή κατά το 1839 διαμαρτυρία των φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών του τύπου γενικά του φοιτητικού κινήματος η των φοιτητικών κινημάτων, όπως τα γνωρίσαμε αργότερα σε όλο τον 19ο αιώνα; Αν δεν είναι σε όλες της τις διαστάσεις αντιπροσωπευτική, είναι σίγουρα αποκαλυπτική του τρόπου η των τρόπων ακριβέστερα που θα χρησιμοποιούσαν οι φοιτητές και οι νέοι άνθρωποι γενικότερα για την διεκδίκηση ενός αυτόνομου ρόλου απέναντι στην ακαδημαϊκή κοινότητα και στον κόσμο των ενηλίκων ευρύτερα. Είναι επίσης σίγουρο ότι τα κίνητρα που ώθησαν τους φοιτητές της Ιατρικής στην πράξη της αμφισβήτησης του καθηγητή τους ανάγονται στο αίτημα της βελτίωσης της ακαδημαϊκής διδασκαλίας στο συγκεκριμένο μάθημα της Φυσιολογίας. Αυτό όμως καταγράφει με τον πλέον εναργή τρόπο έναν «λανθάνοντα» ανταγωνισμό στις σχέσεις φοιτητών-καθηγητών σε ένα επίπεδο που οι καθηγητές θα μπορούσαν να ισχυρισθούν ότι ανήκει αποκλειστικά σε εκείνους και ιδιαίτερα για την συγκεκριμένη περίοδο. Ωστόσο, και οι φοιτητές από την πλευρά τους ένιωθαν ότι ο τρόπος με τον οποίο παραγόταν και διοχετευόταν η γνώση τους αφορούσε άμεσα και γι' αυτό είχαν δίκιο. Και δεν έφθανε μόνο αυτό, αλλά αισθάνονταν και αρκετά ισχυροί για να διεκδικήσουν το δίκιο τους με δυναμικά μέσα.

Πάντως, η αντιπαράθεση για την ποιότητα της πανεπιστημιακής διδασκαλίας δεν είναι το μοναδικό στοιχείο που δείχνει τον «λανθάνοντα» ανταγωνισμό ανάμεσα σε φοιτητές-καθηγητές. Υπάρχει την περίοδο εκείνη μία ολόκληρη σειρά τέτοιων συγκρουσιακών επιπέδων, όπως είναι η διαμάχη για την επιβολή διδασκτρων, καθώς η δρομολόγηση του μέτρου είχε ανασταλεί μέχρι να θεσμοθετηθεί οριστικός κανονισμός λειτουργίας για το Πανεπιστήμιο. Ένα άλλο σημείο έντασης είναι η διαπιστωμένη έλλειψη διδακτικών εγχειριδίων που έπρεπε να γράψουν οι καθηγητές για τους φοιτητές τους, ένα γεγονός που ώθησε το κράτος, εμπρός στο αδιέξοδο, να ενισχύσει οικονομικά την σχετική προσπάθεια των καθηγητών δέκα περίπου χρόνια αργότερα (1847-1848). Κυρίαρχη θέση στις εστίες αυτών των ακαδημαϊκών τριβών καταλαμβάνει και η έλλειψη -όπως ήδη αναφέρθηκε- ενός οριστικού καταστατικού λειτουργίας για το ίδρυμα. Χαρακτηριστικά για την περίπτωση είναι τα όσα γράφουν ορισμένοι φοιτητές το 1849: «Η θέσις του

Πανεπιστημίου υπάρχει μετέωρος και προβληματική, ο Οργανισμός (κανονισμός λειτουργίας) από τσούτων ετών καθυστερείται, και οι φοιτηταί να σιωπούν; Η κατάσταση της εκπαίδευσέως είναι εκ προθέσεως επισφαλής, και οι φοιτηταί να μην υψώσωσι φωνή κατά της τάσεως ταύτης;»

Ωστόσο, η ριζοσπαστική με την πάροδο του χρόνου τοποθέτηση των φοιτητών απέναντι στα μείζονα θέματα της ακαδημαϊκής κοινότητας σηματοδοτεί με ενάργεια μία διεύρυνση των κινήτρων που διαπερνούσαν τις κινητοποιήσεις τους. Έτσι, τα κίνητρά τους σταδιακά εμπλουτίζονταν και, πέρα από εκείνα που φανέρωναν ένα γνωστικό πυρήνα, υπήρχαν και άλλα που διέθεταν έναν αμιγώς πολιτικό χαρακτήρα. Συνεπώς, οι φοιτητικές διαμαρτυρίες, ενώ αρχικά έχουν στον κατάλογο των αιτημάτων τους προτάσεις μόνο με γνωστικό περιεχόμενο, στην συνέχεια μετεξελίσσονται και αποκτούν και ιδέες που σχετίζονται με το συλλογικότερο πολιτικό γίνεσθαι της κοινωνίας τους. Η μετεξέλιξη όμως αυτή σημαίνει ότι τίθεται ταυτόχρονα και η ανάγκη διερεύνησης των σχέσεων σε ένα πρώτο επίπεδο της πανεπιστημιακής λογισσύνης με τα ιδεολογικά ρεύματα της εκάστοτε εποχής και σε ένα δεύτερο επίπεδο της πολιτικής εξουσίας με το Πανεπιστήμιο. Δεν θα περάσει, ωστόσο, πολύς καιρός από την πρώτη εκδήλωση του φοιτητικού κινήματος τον Μάιο του 1839 και οι φοιτητές θα δηλώσουν το επόμενο «παρών» τους με ρηξικέλευθο τρόπο στο πλαίσιο της αποκάλυψης της συνωμοσίας της Φιλορθόδοξης Εταιρείας τον Δεκέμβριο του 1839.

Μία σημαντική και σημαδιακή ταυτόχρονα εμπλοκή των φοιτητών στα πολιτικά τεκταινόμενα του νεοελληνικού κράτους κατά την πρώτη δεκαετία της ύπαρξής του με όλα τα σημαινόμενα, τα ιδεολογικά μηνύματα και τις συναισθηματικές φορτίσεις της.